

Vurderingsskema for fredningsbeskrivelse

Besigtigelsesdato 23. oktober 2012	Besigtiget af Inge Bisgaard	Journalnummer 54.03
---------------------------------------	--------------------------------	------------------------

Fredningssag

Adresse Ilimanaq, Ilulissat	Kommune Qaasuitsup Kommunia
Betegnelse Gl. butik B-803	

Fredningsbeskrivelse

Bygningsbeskrivelse

Den gamle butik er sammen med B 807, den gamle bestyrerbolig centralt beliggende i bygden og markerer tilsammen den tidligste træhus bebyggelse på stedet. Den gamle butik ligger tæt bagved bestyrerboligen, og allerede ved indsejlingen ses den smukke historiske bygnings let hævet i terrænet med dens karakteristiske rødmalede gavlparti med de hvidmalede vindskeder og flagstang.

Bygningen indgår i et smukt miljø bestående af Ilimanaqs ældste bebyggelse som karakteriseres ved længehuse med lav facadehøjde og markante saddeltage med tagspån, placeret øst-vestvendt længderetning og i læ for den kolde nordenvind.

Bygningens ydre:

Den gamle butik er rejst i bygden i 1751. Bygningen er opført som længehus i øst-vestvendt længderetning. Bygningen har lav facadehøjde og store trekantsgavle. Ydervæggene består, som bestyrerboligens ældste del, af massive tilhugne tømmerstokke i Pommerisk Fyr med korslagte hjørner. Tømmerstokkene er præcist tilpasset og lagt vandret oven på hinanden og vindtætnet med mos. Gavltrekanter er bræddebeklædte. Tagfladen var indtil 1880 udført med brædder på klink, hvorefter det blev omlagt med tagspån på et undertag af brædder og tjærepap. Tagkonstruktionen er udført som hanebåndsspær.

På bygningens østgavl ses bygdens klokke anbragt under et lille spåntækket udhængssaddeltag. Vest facaden prydes med flagstang i gavlspidsen samt en grønmalet, to-fløjet læsseport til tagetagens loftrum. Vinduer er udført som 2-fags sprossevinduer. Bygningens fundering er udført med syldsten, som i dag er stedvist forstærket med anvendelse af beton.

Vinduer, vindskeder og rygning er hvidmalede, mens hoveddør og læsseport er grønmalet. Al udvendig maling er formentlig oprindeligt udført med anvendelse af traditionel tranmaling.

Bygningen er opmålt i juli 1956 af M. Aa. Sørensen og K. Rønnow.

Bygningens indre:

Bygningens rumlige disponering er enkel. I stueplan med en forstue med adgang til et mindre lagerrum t.v. samt butik. Af det oprindelige butiksinventar findes kun skranken tilbage. Fra et tilstødende, større lagerrum fører en trappe til loftetagen, som fremstår som eet stort lagerrum.

Bygningens indre synes umiddelbart rimeligt intakt i det oprindelige udtryk og fremtræder overalt i sin rå konstruktion med ydervægge uden indvendig beklædning, men bærer dog overalt præg af mange års manglende vedligehold. Bygningen anvendes i dag til lager i begrænset omfang.

Bygningshistorie

Bygningen, *den gamle butik* er formentlig tegnet og bygget som samlesæt i 1777 i København af tømremester J.C. Suhr og efterfølgende sejlet til Ilimanaq, hvor det i 1778 genopførtes af Den Kongelige Grønlandske Handel med sin nuværende placering. Bygningen har gennem tiden været anvendt som spækhushus, proviantbod og beboelseshus samt til butik.

Den gamle butik B-803 vidner, sammen med bestyrerboligen, om tiden omkring Ilimanaqs grundlæggelse, og fortæller på fornem vis om landets historiske og kulturhistoriske udvikling omkring fangst og handel i bygdesamfundet. Bygningen repræsenterer samtidigt en velbevaret byggetradition fra landets tidligste træhusbyggeskik i laffekonstruktion.

Kilder

H. Ostermann: Nordmænd på Grønland 1721-1814, Oslo 1940 – side 51 under Logen Claushavn.

H. Ostermann: Træk af kolonien Jakobshavns historie gennem 200 år - 1741-1941.

Helge Schultz-Lorentzen og Søren Vadstrups artikel i Tidsskriftet Grønland i 1994 om grønlandsk byggeskik

Vurdering af fredningsværdier

Miljømæssig værdi

Den gamle butiks miljømæssige værdi knytter sig til området og spiller fint med bestyrerbolig og de øvrige bygninger i området. Bygningen er i høj grad med til at give området karakter og er med til at understøtte den bygningshistoriske kulturarv på stedet.

Ilimanaq ligger i den østlige del af Diskobugten på sydsiden af udløbet af Ilulissat Isfjord. Ilimanaq ligger i 1. parket for oplevelsen af Isfjordens storslåede naturscenerier. Området er optaget på UNESCOs verdensarvliste.

Den gamle butik er opført kort tid efter bestyrerboligen og ligger kun ganske få meter længere inde på land. Bygningen tegner og fastholder, sammen med de omliggende historiske huse, bygdens autentiske bebyggelsesmiljø tilpasset de landskabelige træk med bygdens elv, den højere liggende sø og med en storslået udsigt til områdets naturscenerier med de mange isbjerger der kommer flydende fra Isfjorden ud i Disko Bugten.

De miljømæssige kvaliteter knytter sig til bygningens autentiske placering i bygdemiljøet og det omgivende landskab med de kystnære konturer og deres kulturlag.

Kulturhistorisk værdi

Der findes en originaltegning til et stokværkshus 19x14 alen, der blev fremstillet i 1777 i mindst 12 eksemplarer som "Hvalfangerhuse" og i dag findes der kun 3 tilbage af disse hvalfangerhuse og den tidligere butik er en af disse 3. De er tegnet og bygget af den københavnske tømremester J. C. Suhr. Efter 1847 ophørte man med at fremstille flere stokværkshuse.

I perioden 1776-1781 igangsatte Den Kongelige Grønlandske Handel og Fiskefangst en storstilet hvalfangst i diskobugten og i de følgende år blev der opført omkring 5 Hvalfangerhuse i diskriptet. Efter 1784 ændredes hvalfangsten med isfiskeri i Davis Strædet og hvalfangst fra konebåde og chalupper ved kolonierne.

De kulturhistoriske værdier knytter sig til bygningens opførelse samtidigt med bygdens grundlæggelse samt til bygningens liv og anvendelse gennem mere end godt 200 år. Bygningen er stedets første træhusbebyggelse næstefter bestyrerboligen og er sammen med denne grundstammen i bygdens bebyggelsesstruktur med huse tilpasset og udviklet gennem det praktiske liv i et fangersamfund, som i generationer har ernæret sig ved traditionel udnyttelse af omgivelsernes naturrigdomme på det naturgivnes egne præmisser.

Den kulturhistoriske fortællerværdi ligger forankret i bygningens lange tradition som bygdens fangst- og handelscenter og som grundlaget for bygdbefolkningens sociale og erhvervsmæssige liv, ligesom den på fornem vis vidner om periodens byggestil og skik som en væsentlig del af den Grønlandske nationale kulturarv.

Arkitektonisk værdi

Den gamle butik er velproportioneret og er en fin repræsentant for "Hvalfangerhusene" fra slutningen af 1700-tallet. Bygningen har hanebåndsspær med tydelige konstruktive principper og endvidere er den lille klokkespil i østgavlen af stor arkitektonisk værdi for bygningen, idet den har haft flere funktioner både ved kirkelige- og arbejdsrelaterede handlinger.

Indvendigt er der en god samhørighed mellem rummenes udformning og den funktionelle brug. Der er etableret en bærende væg af maskinstrøgne mursten på tværs af længderetningen midt i bygningen, formentlig for understøtning af taget og det åbne hanebåndsløft. Butiksrummet afspejler tiden med købmandsvirksomhed og rummets originale udtryk er velbevaret i de slidte butiksinventar.

Den gamle butik fremstår i dag med et velbevaret autentisk ydre udtryk i arkitekturen og med relativt velbevarede konstruktioner i facader og tag, mens bygningens indre gennem tiden er ændret i takt med ændring i bygningens forskelligartede funktioner.

De arkitektoniske kvaliteter knytter sig til bygningens autentiske arkitektur i eksteriøret, herunder materiale anvendelsen og den karakteristiske farveholdning samt ved udformningen af arkitektoniske detaljer som vinduer, kviste, vindskeder og husbrande, bygningens gavlport og klokkekvist samt døre.

De arkitektoniske værdier knytter sig til bygningens ydre med de oprindelige arkitektoniske detaljer og konstruktioner samt farveholdningen, mens de indvendige værdier knytter sig til rumstrukturen og den oprindelige materialeholdning i udformningen af disse.

Bærende fredningsværdier

Huset er et af de ældste i landet og har som sådan stor bevaringsværdi. De bærende fredningsværdier knytter sig til husets betydning for bygdens historiske og kulturhistoriske identitet med fortællingen om bygdens grundlæggelse med administrative og handelsmæssige liv.

De arkitektoniske værdier knytter sig til bygningens tidstypiske, konstruktive udformning og dens arkitektoniske, ydre fremtoning som oprindeligt laftehus samt de arkitektoniske detaljer og den karakteristiske farveholdning, mens fredningsværdierne i bygningens indre i det væsentlige knytter sig til den rumlige struktur og planløsning.

Anbefalinger

Det anbefales at fastholde bygningens konstruktive principper og i videst mulige udstrækning bygningens rumlige disponering. En restaurering med fremtidig sikring og genanvendelse af bygningen bør hvile på princippet om anvendelse af traditionelle materialer, metoder og farveholdning i tråd med bygningens historiske konstruktion og dens ydre arkitektoniske udtryk. Endvidere anbefales en konstruktiv sikring af bygningens fundering og bygningens nederste tømmerdele mod stadig udsættelse for fugtpåvirkning, ligesom tagfladen bør tilbageføres til oprindelig udformning med brædder lagt på klink.

Bygningens interiører er alle nedslidte og utidssvarende og bør reableres eller fornyes til ny anvendelse under hensyntagen til bygningens konstruktive og arkitektoniske fredningsværdier i videst muligt omfang.